

Manyuala wa u dzudzanya na u divhadza tshitshavha nga ha Rebisi

Photo by Sarah Pryke

KHA RI SHUME ROTHE URI RI FHELISE REBISI!

Manyuala wa u pfumbudza

Ndivho

- *Kha vha gudise vhashumeli vha tshitshavha nga ha vhulwadze ha rebisi na zwithu zwine zwa vha khombo zwine tshitshavha tsha ḥangana nazwo zwa malugana na rebisi ćuvha jinwe na jinwe.*
- *Ndi ngani vho tea u ita fulo na u phadaladza mafhungo nga ha uvhu vhulwadze kha tshitshavha?*
 1. *Vha ḥuṭuwedza vhatu uri vha haelise kana vha ḥavhise mmbwa dzavho .*
 2. *Vha gudise vhana vhavho uri vha tnye hani u luńwa nga mmbwa.*
 3. *Uri vhatu vha kone u vhiga mmbwa dzine vha dzi vhilaela.*
 4. *Mirađo ya tshitshavha yo lumiwaho vha ḥo wana dzilafho nga u ḥavhanya.*
- *Vhapfumbudzi vha nga shumisa hani ḥuṭhuwedzo yavho u ḥuṭuwedza zwitshavha musi hu tshi khou dzadzanywa u haela mmbwa na u itwa u itela uri hu vhe na ndaulo?*

1. *Vha ambe na vharangaphanda vha tshitshavha uri vha tikedze mafulo*

2. *Vha ḫivhadze zwitshavha nga ha mafulo a no khou ḫa.*

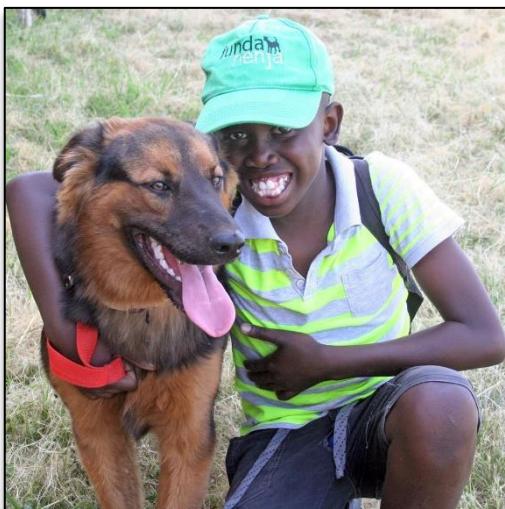
Zwi re ngomu

1. Mmbwa dzashu:.....	3
2. Vhulwadze ha rebisi:.....	4
Divhazwakale.....	4
Rebisi ndi mini?	5
Ndi nnyi kana ndi mini tshire tshi nga fariwa nga vhulwadze ha Rebisi?	
5. Ri nga ita mini malugana na Khombo ya uvhu Vhulwadze?.....	10
6. Ri haela kana u ḫavhela hani dzimmbwa musi ri tshi ya tshitshavhani?	12
7. Vha nga ri thusa hani, ndi ngani ri tshi vha ḫoda?	13
U amba na vhana vha tshikolo	13
U fhaṭa vhushaka na mirado yothe ya tshitshavha.....	15
8. Tshitshavha tshi vhiga thaidzo dza rebisi kha nnyi:.....	16
Vha tea u ita mini u swikela vha tshi wana thuso:.....	16

1. Mmbwa dzashu

Mmbwa ndi zwithu zwa ndeme kha zwitshavha zwashu na ɖivhazwakale yashu, dzi ڏo dzula dzi na riɳe tshifhinga tshoʈhe, ngauralo vhulwadze vhu no nga sa rebisi vhune ha fhirela u bva kha dzimmbwa vhu tshi ya kha vhatu vhu tea u thivhelwa. (Zwifanyiso nga Sarah Pryke)

Naho zwo ralo, mmbwa ndi dza ndeme nga maanda kha vhutshilo hashu nahone arali ra dzi fara zwavhuđi dzi a fhulufhedzea tshifhinga tshoʈhe nahone dzi ڏo ri tsireledza. Dzi nga vha khonani dza vhana fhedzi dzi ʈođa u fariwa zwavhuđi. Dzi nga fhirisela maňwe

malwadze nga nn̄da ha rebisi, a no nga zwinowana kha vhatu, ngauralo ndi zwa ndeme uri mmbwa i vhe i na **mutakalo wavhuđi**.

Phukha iñwe na iñwe i tea u fhulufhedzisa mbofholowo
thanu

- **Zwiļiwa zwa mutakalo wavhuđi na mađi o kunaho (Zwiļiwa)** (zwibwanana zwi fhiwe zwiļiwa luvhili u ya kha luraru nga ḫuvha /Mmbwa khulwane luthihi u ya kha luvhili nga ḫuvha)
- **Nndu ya u i tsireledza kha Muya, mvula na ḫuvha (Fhethu)** (hu dudelaho ho omaho)
- **Dzilafho musi i tshi lwala kana yo huvhala (Mutakalo)** U haela, u alafha zwinowana luvhili nga īwaha.
- **Ndi phukha dzine dza vha khonani kha vhatu dzine na nga tambo nadzo (Vhukonani)**
- **Mbofholowo ya Vhudifari kana mikhwa yo ḫoweleaho**

2. Vhulwadze ha Rebisi

"RABIES HAS BEEN KNOWN AND RECORDED FOR OVER 4000 YEARS"

Divhazwakale

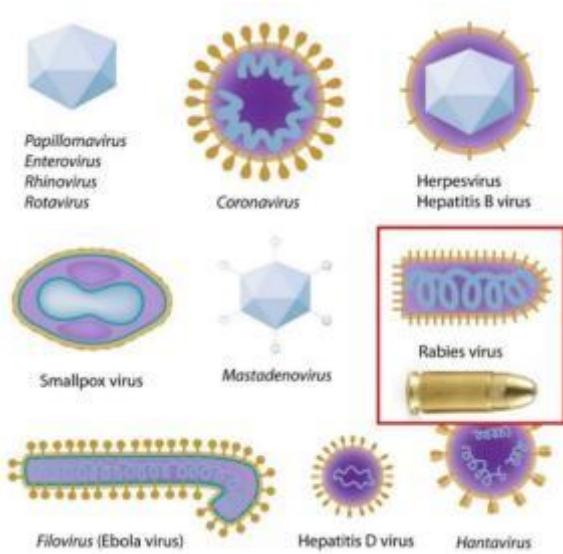
Rebisi yo vha i hone kha mmbwa dza KZN u bva nga 1976 nahone u bva tshi tsheetsho i khou bvela phanda na u vhulaha vhatu kha vundu lenelo.

Nga 2018 KZN ho wa dwadze ljhulwane kha zwipuka ha lovha vhatu vha malo (8) nga miñwedzi ya malo (8), vha rathi (6) vha hone ho vha hu vhana vha miñwaha ya u bva kha 2 – 12. Vhunzhi ha izwi zwe vha zwe vhangiwa nga u luñwa nga mmbwa na u vetwa luthihi nga tshimange; vhunzhi ha idzi mbonzhe dzo vha džithukhu ndi ngazwo vhatu vha songo

ya u Ქoɖa thuso. Nyimele dzoʈhe dzo vha dzi tshi nga vha dzo tinywa nga u wana dzilafho (la mahala), naho zwo ralo, zwi pondwa zwo fa lufu lu vhavhaho nga maand̄a.

Rebisi ndi mini?

Rebisi ndi vhulwadze vhune ha vhulaha nahone vhu vhangiwa nga vairasi. Vairasi ndi tshitshili tshiʈuku tshine tshi nga vhonala nga maikhirosikoupu. Vhunzhi ha malwadze a vhangwa nga dzivairasi. Vairasi dzoʈhe dzi na zwivhumbeo zwo fhambanaho sa izwi vha tshi zwi vhona kha tshifanyiso tshi re afho fhasi.

Vairasi ya rebisi i na tshivhumbeo tsha bulete (ndi ya lushaka lwayo i yoʈhe) zwine zwa vha zwo tea hu tshi sedzwa nga nd̄ila ine ya vhulaya ngayo – i vhulaya 100% .

Vairasi i phaɖalala nga kha tshilonda tsha phukha na u luñwa nga phukha ya RABID hune vairasi ya mare ya laden ya dzhena kha tshipondwa.

Arali Vairasi ya vhuya ya kwamana na lutaledzi, Rebisi a i tsha alafhea, tshipuka kana muthu u a vhulawa nga Rebisi.

Ndi mini kana ndi nnyi ane a nga fariwa nga Rebisi:

Zwimami zweṭhe zwi nga wana Rebisi. Zwimami ndi phukha dzine dza kona u ɖidudedza nga vhukuse dzine dza mamisa vhana vhadzo mafhi. Phukha dzi no nga sa nowa, zwinoni, nz. (phukha dzine dza si kone u ɖidudedza) a DZI farwi nga Rebisi.

Vhunzhi ha rebisi KZN i phaḍaladzwa nga Mmbwa! Phunguhwe ndi iñwe ya phukha dzine dza vha na vhulwadze uvhu KZN fhedzi izwo a zwe ngo anza kha zwipiḍa zwa nga ngomu zwa shango kha zwipiḍa zwa shango zwa nga ngomu. Hune ha vha na rebisi ya dzimmbwa – (Fhethu hunzhi ha KZN) 85-90% ya phukha dzi re na rebisi ndi mmbwa.

Rebisi yo anza kha kholomo, hone a si nnzhi kha mbudzi na nngu.

Zwimange na zwone zwi a farwa nga rebisi nahone zwi khombo nga maand̄a kha vhatthu na u halifha nga maand̄a.

A hu na mbevha na ḥoħo dze dza wanala dzi na rebisi KZN!

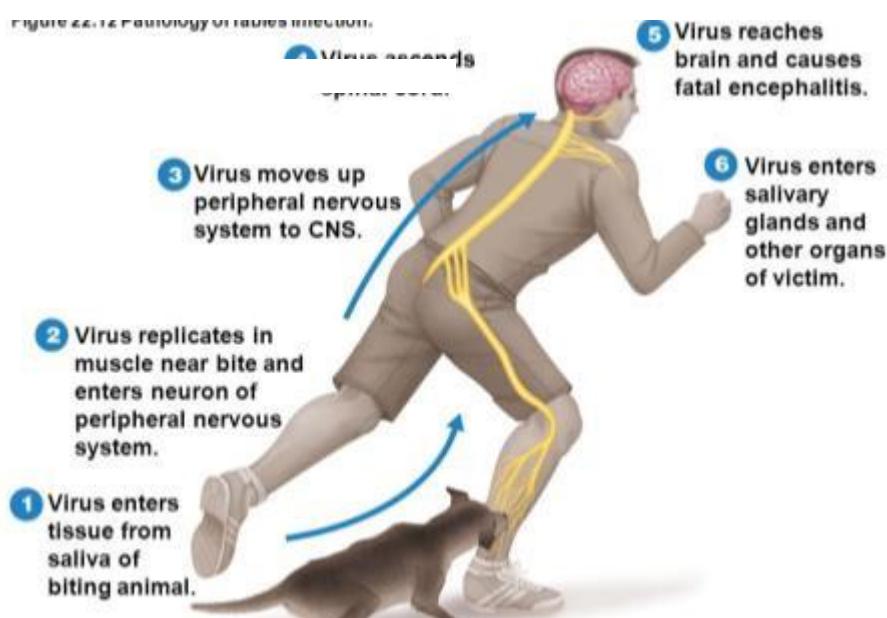
"Phukha dza 100% dzine dza farwa nga rebisi dzi do fa"

Dziňwe phukha nnzhi na dzone dzi nga farwa nga rebisi, nga maanda lukhohe, phaha na ntsa. Vhonyamulemalema na vhone vha a farwa nga rebisi fhedzi vha na vairasi yo fhambanaho zwičku; Vha dzhiwa vha khombo nga maanda.

Tsha ndeme ndi tsha u ri VHATHU vha nga farwa nga Rebisi, nahone nga mulandu wa iyi khombo ri ṭoda u ɖivhadza na u gudisa vhathu uri vha nga tinya hani uvhu vhulwadze vhu shushaho.

3. Vairasi ya Rebisi i dzhena hani nga ngomu Muvhilini?

Vairasi i wanala kha mare a mmbwa kana tshipuka tshi re na rebisi. Musi i tshi luma

tshipondwa mare a dzhena nga ngomu muvhilini (Kha vha sedze tshifanyiso).

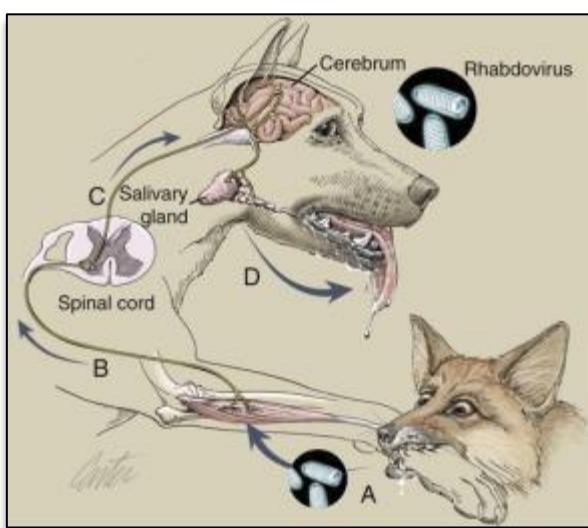
Vairasi dzi a anda he muthu a lumiwa hone, (**iļi ndi ļiga ļa ndeme ļa dzilafho!**)

fhedzi musi i tshi swika kha sele ya lučaledzi dzilafho ļi nga si tsha thusa tshithu. U bva nga tshifhinga tshe mmbwa/kana muthu a lumiwa ngatsho u swika nga tshifhinga tsha musi

tsumbadwadze dici tshi thoma u sumbedza, kanzhi zwi dzhia vhege mbili (2) u ya kha dza rathi (6) (Naho two ralo itsi tshifhinga tshi nga vha tshilapfu u bva kha miñwedzi ya rathi (6) kana u fhirañwaha).

Musi vairasi i tshi dzhena kha luṭaledzi i anda nga u ḫavhanya ya ya vhuluvhini! (I funesa tsikila dza luṭaledzi) A hu na tshine tshi nga itwa u phulusa muthu arali vairasi yo no dzhena kha luṭaledzi, uyu muthu u ḫo lovha!

Musi i maluvhini i a anda ya vhanga tsumbadwadze dzine ra dici vhona musi i tshi tshinya zwipida two fhambanaho zwa vhuluvhi.

Nga murahu ha izwo vairasi i ya kha thanga dza mare ha mbo ḫi thoma na tsumbadwadze nga tshifhinga tshithihi. Tsumbadwadze dici a tshuwisa nga maandā kha tshipondwa na vhatu vhane vha vha tsini navho. Tsumbadwadze dici ḫavhanya dza kwama kana dza thithisa mishumo ya ndeme kha muvhili nga u omisa misipha zwine zwa anzela u livhis a kha lufu, nga maandā musi sisiteme ya u fema i si tsha shuma. Lufu lu anzela u vha hone mađuvha mararu (3) u ya kha mađanu (5) nga murahu ha musi

tsumbadwadze dzo thoma u sumbedza! **A HU NA PHUKHA KANA VHATHU VHANE VHA ḫO PONYA REBISI!!!**

Tsumbadwadze kha phukha

Zwi anzela u sa vhonala zwavhuđi uri phukha i na rebisi. Ndi khwine u sa kwama phukha vha sa dici ḫivhi. Tsumbadwadze dici nga fhambana nga maandā na u bvelela kha zwifhinga two fhambanaho nga mađuvha a tshifhinga tsha dzilafho a 3-5. Hu na tshakha mbili khulwane dza vhulwadze, dzine dza vha lushaka lwa u shandukisa mikhwa na lwa u omisa misipha, naho two ralo izwi zwi nga kanganyisa vhathu.

Zwiga zwa ndeme:

- U shanduka ha vhudifari kana mikhwa!
- U ḫasela na u luma tshiñwe na tshiñwe.
- U tshuwa tshedza na mibvuo ho nanaho.
- U sa dzulisea
- U tshuwa
- U gavha zwikhokhonono zwa u fhufha zwi si ho .

- U kanganyisea
- U vhimbilavhimbila
- U sokou sedza fhethu huthihi
- U rothisa
- U huvha nga ipfi ʃidenya
- U pfala u nga yo tshipiwa
- Nyito dzi songo ɖoweleaho
- vhuomamiraðo vhu endelelaho
- Tshanga dzo hulaho
- U ɖiluma
- Zwifakhole .
- Khoma
- Lufu

Tsumbadwadze dza vhathu dzi nga fana na dici re kha phukha.

ZWA NDEME!

**Tsumbadwadze
dza rebisi dici nga
fhambana, sa izwi
vairasi tshi
tshinyadza
vhuluvhi ha
phukha, vha
ṭhogomele u
shanduka ha
vhuḍifari huiwe
na huiwe**

4. Rebisi na vhana

Vhunzhi ha vhathu vhane vha vhulawa nga rebisi ndi vhana vho lumiwaho nga mmbwa fhedzi vha si ye kiliniki u alafhiwa.

Arali vho alafhiwa zwavhuði nahone nga u ḥavhanya, dzilafho ʃi shuma 100%.

**Every 9-10 minutes
somebody dies from
rabies in the world**

**Rebisi i a vhulaya 100% fhedzi i dovha hafhu ya tinyea
100%**

A HO NGO TEA U VHA NA MUTHU ANE A VHULAWA NGA UVHU VHULWADZE!!!

Izwi ndi zwone zwo itaho uri ri ite uri zwi ḫivhiwe!

Arali muthu o lumiwa, mbonzhe kana tshilonda tshi tea u ḫanzwiwa nga u ḫavhanya nga mađi na tshisibe nahone u tea u ya kha sibadela tsha tsini kana kiliniki u alafhiwa. Arali tshilonda tshi tshi khou bva malofha, mulwadze u ḫo ḫavhiwa dzhegiseni ine ya vhidzwa immunoglobulin, ine ya vha tshivhulaha zwitshili. I ḫavhiwa kha tshilonda. Vha kona ha u wana dzhegiseni 4 dza u haela nga mađuvha a 0, 3, 7 na 14.

Vhunzhi ha dzimpfu dzi vhangwa nga u shaya nđivho ha tshitshavha zwine zwa ita uri vhana vha songo ya kiliniki kana vha si ḫivhe nga ha khombo dza vhulwadze. Kana dzilafho ji si ḫone, mulwadze a songo wanaho dzhegiseni dzothe. Vha kombetshedze muthu u wana dzilafho, musi o lumiwa!

Tsumbadwadze dza rebisi kha vhatu dzi a tshuwisa nahone KZN hu pfi ndi mademoni; Vhatu vhothe vha re na uvhu vhulwadze vha a lovha.

Vhunzhi ha zwilonda zwine zwa phađaladza rebisi ndi zwilonda zwitšku kana u vetiwa zwitšku zwine vhana na vhabebi vha si vhe na ndavha nazwo!

A zwi khathali uri tshilonda ndi tshingafhani, kha vha ye kha Sibadela tsha tsini vha wane dzilafho!

5.Ri nga ita mini nga ha uvhu Vhulwadze?

REBISI I NGA FHELISWA NGA U HAELA MMBWA!

Arali 70% ya dzimmbwa ya vha yo haelwa malugana na rebisi vhulwadze vhu nga fhela!

Arali vhathu vho lumiwa nga mmbwa kana zwimange, vha ya u alafhiwa - **VHA NGA SI LOVHE!**

Arali vhathu vho ćhe vha thusa nga u ćhogomela mmbwa dzavho, vha dzi fha zwiļiwa na u dzi valela nga ngomu dzharačani, zwi nga thivhela mmbwa kha u vhimbila na u farwa nga rebisi.

Arali vhana vha pfesesa uri mmbwa dzi ćifara hani na uri vha nga dzi tinya lini nahone hani, vha nga thivhela u lumiwa.

Rebisi i nga vha hone huňwe na huňwe tshifhinga tshiňwe na tshiňwe

Tshiňwe tshifhinga mmbwa dzine dza vha na rebisi dzi gidima khilomithara nnzhi. Mmbwa i nga vha na vhulwadze muvhilini lwa miňwedzi minzhi i si na tsumbadwadze kana u vha khombo. Ngauralo muthu a nga ćisa rebisi fhethu nga u renga zwibwanana zwi tshi bva huňwe. Izwi zwibwanana kana mmbwa dzi ćo mbo ći thoma u lwala dza phađaladza vhulwadze kha tshitshavha tshavho. Ndi zwa ndeme uri zwibwanana zwiswa zwi haeliwe. Musi vha tshi renga tshibwanana tshiswa vha wanuluse arali mme atsho o haeliwa phanda ha musi vha tshi tshi dzhia, kana vha vhone uri tshibwanana tshi a haeliwa nga u ćavhanya.

Ri tea u haela mmbwa (na zwimange) zwinzhi nga hune ri nga kona!!

6. Ri haela hani mmbwa musi ri tshi ḋa kha tshitshavha?

- Ri ḋo ḋivhadza tshitshavha vhege 1-2 phanda uri ri khou ḋa.
- Ri ḋo rumela mulaedza nga kha Muhasho wa Mutakalo/ Redcross!!
- Zwikolo (Ri ḋo ḋivhadza ḫoho dza zwikolo ra vha humbeluuri vha ḋivhadze nga ha Ḳuvha ja u Haela)
- Zwipikara (Vha ite khungedzelo nga zwipikara maḍuvha mavhili phanda ha ḡuvha na nga ḡuvha lenelo)
- Phositara (Vha dzi vhee dzithakhishopho, dzikerekeni na hunwe.)
- Radio

Nga ḡuvha ja u haela:

- Ri ḋa nga tshigwada tsha dzigoloi (kha vha sedze afho fhasi)
- Dzigoloi dzi ḋo ya ntha na fhasi kha bada dzothe, vha tshi khou vhidza vhathu nga zwipikara uri vha ḡise mmbwa badani uri dzi haeliwe.
- Vhañe vha mmbwa vha ḡetshedzwa ḫanziela, nga vhahaeli.

U haela mmbwa na zwimange zwo tsireledzea

**U haela mmbwa zwo tsireledzea nahone a zwi nga vhaisi
mmbwanga ndila ifhio kana ifhio.**

**A zwi nga i lwadzi kana u ita uri i vhe na vhuhali kana i songo
kona u zwima!**

Kiliniki dici sa tshimbili – Malugana na izwi ri ḋo humbela tshikolo kana muṇe wa shopho arali ri tshi nga shumisa zwifhaṭo zwavho. Khungedzelo i ḋo itwa u fana na kuitele kwa u tshimbila fhedzi ri vha ri fhethu huthihi vhathu vha tshi ḍa kha riṇe. Izwi zwi nga konadzea fhedzi arali vhathu vho kona u ɖisa mmbwa dzavho fhethu heneffo hu si na vhukondi. Zwi shuma zwavhuđi kha miđi ya kule.

Vha nga ri thusa hani, ndi ngani ri tshi vha ṭoda?

U amba na vhana vha tshikolo ndi iñwe ya ndila dza ndeme ya u ɖivhadza.

Vha humbele zwikolo u vha fha minete ya 10 Thabeloni kana ngudo nthihi nga tshifhinga tsha tshikolo.

- **Zwibugwana** – Vha nga shumisa zwibugwana u gudisa vhana nga ha rebisi; u ḫhogomela zwifuwo zwavho na uri vha nga tinya hani u lumiwa nga mmbwa. Izwi zwibugwana zwi tea u shumiswa u gudisa kilasi hu si u ḡetshedza vhana (hu nga itwa khophi dza ḫanziela u livhuwa kana u pfufha vhana malugana na u ita mishumo ya bugu ya mushumo).
- **Dzikhomiki** – Idzi dici na zwiṭori zwine vhana vha nga vhala na u zwi tamba kilasini. Vha nga vha vhudzisa dzimbudziso nga murahu ha tshiṭori tshiñwe na tshiñwe na u vha gudisa nga ha u zwi tamba. Tshiñwe hafhu dici tea u shumiswa sa tshomedzo nga vhadededzi hu si u dici ḡea vhana, nga nnđa ha musi dici nnzhi. (Vha nga sia nthihi kha ḥaiburari iñwe na iñwe)

Vha lingedze u shumisa muñwe matheriala une ra ḋo vha fha, PowerPoint, vidio ya liṭambwa ḫukhu (vha nga fha tshikolo dzikhophi uri vha kone u u sumbedza nga tshifhinga tshavho), u khalara masiaṭari nz... Vha lingedze u ḍa na zwiñwe zwiswa uri iyi pfunzo i vhe i takadzaho nga hune vha nga kona ...

Mulaedza wa ndeme:

- **Vha songo kwama kana vha ya tsini na mmbwa/tshimange tshifhio kana tshifhio tshine vha si tshi ḫivhe. Nga maanda phukha dzine dza lwala dzi no sokou vhimbila kana dzo huvhalaho.**

kha vha haele mmbwa dzavho na zwimange zwavho. “NDI MULAYO!”

Arali vho lumiwa nga mmbwa kana tshimange:

1. Vha ṭanzwe tshilonda nga mađi o kunaho lwa minete ya 15.
2. Vha ḫodze tshivhulaha zwitshili kha tshilonda!
3. Vha ye kiliniki kana sibadela
4. **VHA SONGO LENGA, Vha dzhie ḫiga nga u ṭavhanya!!!!**

Ndi zwa ndeme u gudisa vhana uri vha nga tinya hani u lumiwa nga mmbwa.

Vha tea u kona “pfeſesa” zwine mmbwa ya ita na u pfeſesa uri mmbwa i tea u fariwa zwavhuđi na u ȸhonifhiwa. Vha shumise zwibugwana, mabammbiri a mafhungo,

dziphositara na u amba nga hazwo hu

HOW TO AVOID BEING BITTEN BY A DOG

At all times, keep away from dogs that you don't know

Don't chase, hit, kick or shout at dogs - they will try to defend themselves by biting you!

Muhumbulo wa ndeme une a nga u ȸahisa:

Arali zwi tshi konadzea vha wane thende murangaphanda wa tshitshavha, kana vhunziwaliwaho. Vha kone-ha u ya zwikoloni, kerekere zwiñwe zwiimiswa u vha ȸivhadza uri ndi vhoni

toda u ita mini education!

IF BITTEN:

*Immediately wash thoroughly with soap and running water for 10 minutes
- go to the hospital!

tshi khou shumiswa

powerPoint hu tshi katelwa na dzividio.

Vha humbelwa uri vha sedze zwine zwa itwa nga mmbwa, na uri arali vha nga vhala vha tshi ya phanda, vha sedze webusaithi/zwibammbiri u bva kha GARS magumoni a itshi tshibugwana. Vha shumise matheriala munzhi wa pfunzo nga hune vha nga kona uri ngudo dzavho dzi takadze nga hune zwi nga konadzea.

U fhađa vhushaka havhuđi na mirađo ya tshitshavha, nga maandà vharangaphanda vha tshitshavha.

Nga u fhađa vhushaka havhuđi vha nga ȸutuwedza tshitshavha nga vhunzhi khamusi vha dovha vha wana na thuso u bva kha vharangaphanda. Tshithu tsha u thoma tshine vha tea u tshi ita ndi u vha kwama na u vha ȸivhadza uri ndi vhone vhonnyi na zwine vha ȸoda u zwi swikelela.

7. Tshitshavha tshi vhiga rebisi kha nnyi?

Kiliniki – Vhathu vhothe vho lumiwaho nga phukha vha tea u ya kiliniki ɖuvha ḥenejō!!!! Vha tea u ɖivha manese na masista vha kiliniki yapo uri vha kone u pfectesa uri vha khou lingedza u thusa nga rebisi. Vha nga isa mabammbiri kiliniki na mafhungo nga ha fulo ja u haelwa ha Rebisi ha dzimmbwa – Zwi do ya na vhushaka vhune VHONE vha vhu fhaṭa na kiliniki.

SAPS – Arali mmbwa dzi na vhuhalu nahone dzi tshi luma vhathu kha vha vhige izwi SAPS.

Vhaofisiri vha vhulafhazwifluo vha Muvhuso – Mmbwa dzine dza humbulelwa na dziñwe phukha dzi tea u vhigiwa kha vhaofisiri vha Muvhuso. (Kha vha sedze mutevhe wo nambatedzwaho)

Muhasho wa Mutakalo – Vha nga rwela luṭingo kha nomboro ya mahala ya Muhasho wa Mutakalo ya 0800005133

SPCA /Mahosi – Vha nga kwamiwa.

Vha tea u ita mini u swikela vha tshi wana thuso?

Tsha u thoma, kha vha lingedze u isa mya wavho fhasi! Kha vha tsivhudze kana u limusa vhathu nga ha phukha vha vha vhudze uri vha songo sendela tsini nayo. Arali vha tshi nga kona u valela phukha vho tsireledzea, vha ite ngauralo vha ɖivhadze vhahulwane kana vhalangi. Ndi zwa NDEME u ɖivha uri phukha i ya ngafhi uri i do kona u dzhiwa musi vha tshi wana thuso.

Kha ri shume roṭhe ri fhelise rebisi!!

Mutevhe wa Vhukwamani ha Vhalafhazwifluo vha Muvhuso

Tshiṭiriki	Mulafhazwifluo wa Muvhuso/Mulavhelesi	Nomboro
Illembe	Luṭingo	032 4377504
Uthukela	Luṭingo	036 6346300
Ugu	Luṭingo	039 6822020
Umzinyathi	Luṭingo	034 2999662
King Cetshwayo	Luṭingo	035 4742163
Ethekweni	Luṭingo	031 3289300
Hluhluwe	Luṭingo	035 5620207
Jozini	Luṭingo	035 5725303
Nongoma	Luṭingo	035 8749018
Harry Gwala	Luṭingo	039 8342974
Umgungundlovu	Luṭingo	033 3476247

Amajuba	Luťingo	034 3153936
Vryheid	Luťingo	034 9814416/7

Mutevhe wa Vhukwamani wa DOH

Vha nga rwela luťingo kha Nomboro ya Mahala ya Muhasho wa Mutakalo ya - 0800005133